

«Μαγικό!
Ένα απίστευτο βιβλίο...»
Observer

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ
Μεταξύ τους

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΘΗΝΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ

Μεταξύ τους
Θυμάμαι τους γονείς μου

μετάφραση
ΑΘΗΝΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 432

Ρίτσαρντ Φορντ, *Μεταξύ τους*

Richard Ford, *Between Them*

Μετάφραση: Αθηνά Δημητριάδου

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-Διόρθωση: Αντωνία Γουναροπούλου

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Φιλμ-Μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright © Richard Ford, 2017

Copyright © για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2017

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις

HarperCollins, Τορόντο 2017

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2018

KET B693 ΚΕΠ 748/18

ISBN 978-960-16-8095-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΓΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Κριστίνα

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ αυτά τα δύο κείμενα –με τριάντα χρόνια απόσταση το ένα από το άλλο– άφησα σκόπιμα μερικές ευδιάκριτες αντιφάσεις που υπάρχουν μεταξύ τους και αντιμετώπισα ανεκτικά την τάση μου να αναδιαμορφώνω ορισμένα γεγονότα. Και οι δύο αυτές επιλογές μου ελπίζω ότι θα είναι μια υπενθύμιση στον αναγνώστη πως είμαι ένας άνθρωπος ο οποίος ανατράφηκε από δύο πολύ διαφορετικούς ανθρώπους, που ο καθένας τους θα με σφράγιζε με διαφορετική οπτική των πραγμάτων και ταυτόχρονα θα πάσχιζε να συνεργάζεται με τον άλλον, ενώ εγώ, από την πλευρά μου, πάσχιζα να κοιτάζω τον κόσμο μέσα από τα μάτια και των δυο τους. Για τους γονείς, το να πρέπει να αναστήσουν έναν γιο έτσι που να μπορέσει να επιβιώσει ως ενήλικας μπορεί καμιά φορά να μην απέχει και πολύ από επίπονη και επίμονη άσκηση, και συχνά από μάταιη, αν και οπωσδήποτε στοργική, προσπάθεια να είναι συνεπείς. Σε κάθε περίπτωση είναι παρακινδυνευμένο να προσπαθείς να διεισδύ-

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ

σεις στο παρελθόν, μια που το παρελθόν παλεύει
αλλά πάντα εν μέρει αποτυγχάνει να μας κάνει αυ-
τούς που είμαστε.

P. Φ.

*Χωρίς αυτόν
Θυμάμαι τον πατέρα μου*

Πάρκερ Φορντ (άγνωστη χρονολογία)

ΚΑΠΟΥ ΣΤΑ ΒΑΘΗ της παιδικής μου ηλικίας ο πατέρας μου παίρνει τη στροφή και παρκάρει μπροστά στο σπίτι, Παρασκευή βράδυ. Είναι πλασιέ. Θα πρέπει να είναι το 1951 ή το '52. Κουβαλάει κάτι πακέτα τυλιγμένα σε άσπρο χασαπόχαρτο ξέχειλα με βραστές γαρίδες ή ταμάλες ή στρείδια συσκευασμένα σε μισόκιλα – τ' αγόραζε από τη Λουιζιάνα. Οι γαρίδες και οι ταμάλες ακόμη αχνίζουν, έχουν μουσκέψει το γυαλιστερό χαρτί καθώς το ξεδιπλώνει. Τα φώτα στη μικρή διπλοκατοικία της Κόνγκρες Στριτ, στο Τζάκσον, είναι όλα αναμμένα. Ο πατέρας μου, ο Πάρκερ Φορντ, είναι θηριώδης στην εμφάνιση – ήπιος άνθρωπος όμως, δίνει λίγο την εντύπωση δυσκίνητου, χαμογελάει πλατιά σαν να 'χει έτοιμο το αστείο που θα σου πετάξει. Είναι καταχαρούμενος που βρίσκεται στο σπίτι του. Οσφραίνεται τον αέρα και το γλεντάει. Τα γαλανά του μάτια πετάνε σπίθες. Η μητέρα μου στέκεται δίπλα του, η προσωποποίηση της ανακούφισης που τον έχει κοντά της. Είναι στα κέφια της, πολύ χαρούμενη. Ο πατέρας

μου ανοίγει τα πακέτα πάνω στο τραπέζι της κουζίνας για να δούμε το περιεχόμενο προτού καθίσουμε να φάμε. Ατμόσφαιρα γιορτινή, όσο γιορτινή μπορεί να μας τύχει σε τούτη τη ζωή. Ο πατέρας μου γύρισε σπίτι.

Η εβδομάδα μας –η δική μου και της μητέρας μου– κυλάει μέσα στην προσδοκία του ερχομού του. «Έντνα, μήπως θα μπορούσες;...», «Έντνα, μήπως θυμήθηκες;...», «Γιε μου, γιε μου, γιε μου...». Εγώ μέσα σε όλα. Κανονική ζωή –μεταξύ της αναχώρησής του τη Δευτέρα και της επιστροφής του την Παρασκευή το βράδυ–, κανονική ζωή είναι ο ενδιάμεσος χρόνος. Ο χρόνος για τον οποίο ο πατέρας μου δε χρειάζεται να είναι ενήμερος, και η μητέρα μου τον απαλλάσσει απ’ αυτή την έγνοια. Αν έχει συμβεί κάτι δυσάρεστο, αν, φερειπείν, τσακωθήκαμε οι δυο μας (πράγμα πολύ πιθανό) ή αν είχα κάποιο πρόβλημα στο σχολείο (εξίσου πιθανό), η είδηση θα κουκουλωθεί για χάρη του, θα στρογγυλευτεί για να μην ταράξει την ηρεμία του. Δε θυμάμαι ποτέ τη μητέρα μου να μου λέει «Αυτό πρέπει να το πω στον πατέρα σου». Ή «Κάτσε να γυρίσει ο πατέρας σου...». Ή «Αν το μάθει ο πατέρας σου...». Της έχει εκχωρήσει –και συμφωνούν και οι δύο– τη διευθέτηση των διάφορων ζητημάτων που ανέκυψαν μέσα στην εβδομάδα – σ’ αυτά συμπεριλαμβάνεται και ό,τι αφορά εμένα. Πάντως αν δεν υπάρχει λόγος να ενημερωθεί για κάτι μόλις γυρίσει στο σπίτι –καταχαρούμενος και φορτωμένος πακέτα–, εξυπακούεται ότι δεν έχει δα συμ-

βεί και τίποτε φοβερό. Τελικά έτσι είναι, και πάνω σ' αυτό από μέρους μου καμιά αντίρρηση.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ, ΠΡΑΟ, ΠΑΧΟΥΛΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ΄ είχε την τάση να χαμογελάει. Η πιο συνηθισμένη έκφρασή του ήταν η χαμογελαστή. Το μακρουλό ιρλανδέζικο χείλι. Μάτια γαλάζια, διάφανα – τα δικά μου μάτια. Σίγουρα το πρόσεξε η μητέρα μου, όταν τον πρωτογνώρισε – όπου κι αν έγινε αυτό. Στο Χοτ Σπρινγκς ή στο Λιτλ Ροκ, λίγο πριν το 1928. Το πρόσεξε και της άρεσε. Ένας άντρας που του αρέσει να είναι ευτυχισμένος. Η ίδια δεν είχε υπάρξει ποτέ αυτό που λέμε ευτυχισμένη, μόνον σχετικά, κοντά σ' εκείνες τις καλόγριες που είχε για δασκάλες στη Σχολή της Αγίας Άννας, στο Φορτ Σμιθ, εκεί που την είχε στείλει η μητέρα της για να μην την έχει μες στα πόδια της.

Ωστόσο γι' αυτή της την ευτυχία πλήρωσε κάποιο τίμημα. Η μητέρα του πατέρα μου, η Μίνι, μια σκληροτράχηλη μετανάστρια από την Ιρλανδία, από το Κάουντυ Κάβαν, χήρα σε μικρή επαρχιακή πόλη και πρεσβυτεριανή, σχημάτισε αμέσως την εντύπωση ότι η μητέρα μου ήταν καθολική. Αλλιώς γιατί να είχε πάει σε τέτοιο σχολείο; Το καθολικός ήταν συνώνυμο του «αβέρτος», σε αντίθεση με το σεμνός και μαζεμένος. Ο Πάρκερ Κάρρολ ήταν το μικρότερο από τα τρία παιδιά της. Το μωρό. Ο άντρας της, ο πατέρας του πατέρα μου – ο Λ. Ντ. ο Νεότερος – είχε ήδη αυτοκτονήσει. Ένας κομφευόμενος αγροκτήμονας, με το μπαστουνάκι του με τη χρυσή λαβή, σε μια μικρή

πόλη του Άρκανσο. Η γυναίκα του κληρονόμησε όλα του τα χρέη και το σκάνδαλο. Και το έβαλε σκοπό της ζωής της να προστατέψει το πολύτιμο στερνοπούλι της. Πρώτα και κύρια από τους καθολικούς. Αν της περνούσε της μητέρας του, η δική μου η μητέρα δε θα είχε ποτέ εντελώς δικό της τον πατέρα μου. Και της περνούσε.

Ο πατέρας μου ούτε καν στα πολύ νιάτα του δεν απέπνεε «ισχύ». Αντίθετα, ανάδινε κάτι το αξιαγάπητο και το άψητο, λες και ήταν επιρρεπής στο να τον αγνοούν. Να τον πιάνουν κορόιδο. Όλοι εκτός από τη μητέρα μου. Απ' όσο τον θυμάμαι, όταν βρισκόταν σε παρέες καθόταν στην άκρη, όμως όταν έπαιρνε τον λόγο έσκυβε μπροστά, σαν να περίμενε από στιγμή σε στιγμή ν' ακούσει κάτι που έπρεπε οπωσδήποτε να μάθει. Βέβαια, ο όγκος του ήταν εντυπωσιακός: κι εκείνο το ζεστό, διστακτικό του χαμόγελο. Στη γυναίκα που γοήτευσε –στη μητέρα μου– όλο αυτό φάνταζε σαν συστολή, σαν κάτι το εύθραυστο που μια σύζυγος θα μπορούσε να χειριστεί. Μάλλον ήταν ο τύπος που δε συνήθιζε ούτε να συγκαλύπτει ούτε να προσποιείται: ένας άντρας που δεν ήταν τόσο ξερόλας ώστε να μη σου αφήνει περιθώρια να τον φροντίζεις. Είχε, βέβαια, αυτά τα φοβερά ξεσπάσματα, που δεν ήταν ακριβώς θυμός, όσο ενστικτώδεις και παρορμητικές αντιδράσεις που τις προκαλούσε ο εκνευρισμός του όταν δεν μπορούσε να κάνει κάτι ή δεν το είχε κάνει όσο καλά ήθελε ή δεν ήξερε να το κάνει – προσωπική δυσαρέσκεια, σαν εκείνη που είχε

σπρώξει τον νεαρό πατέρα του να καθίσει, μια φεγγαρόλουστη νύχτα του καλοκαιριού του 1916, σ' ένα σκαλοπάτι της βεράντας, αφότου είχε χάσει το αγρόκτημά του λόγω κακών επενδύσεων, και μες στη μαύρη απελπισία του να πιει φαρμάκι. Δεν είχε τέτοια ιδιοσυγκρασία ο πατέρας μου. Η γλυκύτητα, η διστακτικότητα και η ευθυμία εκείνου του άντρακλα που έγερνε μπροστά όταν έπαιρνε τον λόγο δεν άφηναν τέτοια περιθώρια, αντίθετα άνοιγαν το διάβα στη ζωή. Η μητέρα μου το διέκρινε και το διάβηκε στο άκουσμα του ονόματός της. Έντνα.¹

Τον γνώρισε στα δεκαεφτά της. Εκείνος θα πρέπει να ήταν στα είκοσι τέσσερα – ήταν «ο προμηθευτής» στο παντοπωλείο Κλάρενς Σόντερς στο Χοτ Σπρινγκς, όπου ζούσαν και η μητέρα μου με τους γονείς της. Ήταν μια μικρή αλυσίδα παντοπωλείων, τώρα πια δεν υπάρχει. Έχω μια φωτογραφία: ο πατέρας μου όρθιος μέσα στο μαγαζί ανάμεσα στους υπαλλήλους – ένα γύρο ξύλινα κιβώτια ξέχειλα: κρεμμύδια, πατάτες, καρότα, μήλα. Ένας χώρος παλιομοδίτικος. Ο πατέρας μου φοράει την άσπρη μακριά ποδιά του και κοιτάζει χαμογελώντας ελαφρά τον φακό. Το

¹ Όποια εκδοχή κι αν επιλέξουμε είναι εξίσου γοητευτική: 1. Η Έδνα, σύζυγος του Ραγουήλ, αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη (Τοβίας 7:2). Το όνομα σημαίνει στα εβραϊκά χαρά, ευχαρίστηση. Η δεύτερη εκδοχή παραπέμπει στο ιρλανδικό όνομα Eithne, που σημαίνει πυρήνας/σπόρος. Το όνομα ήταν πολύ συνηθισμένο στις ΗΠΑ, όπως και στην Αγγλία και στην Ιρλανδία, τα πρώτα τριάντα χρόνια του 20ού αιώνα. (Σ.τ.Μ.)

Ο Πάρκερ, Χοτ Σπρινγκς, Αρκανσο, 1929.

σκούρο μαλλί χτενισμένο στην τρίχα. Γοητευτικός χωρίς τίποτα το ιδιαίτερο, κομμένος και ραμμένος για τη δουλειά που έκανε, ξύπνιος, ένας νέος με προοπτικές για κάτι καλύτερο – μια καριέρα, φερειπείν, και όχι απλώς ένα επάγγελμα. Βρισκόμαστε στη δεκαετία του 1920. Έχει έρθει στην πόλη από την ύπαιθρο, προικισμένος με τις αρετές του αγρότη. Να είχε άραγε τραχ σ' αυτή τη φωτογραφία; Να τον συνάρπαζε η καινούρια του ζωή; Να φοβόταν μήπως τα κάνει θάλασσα; Τι τον είχε κάνει, άραγε, να εγκαταλείψει το λιλιπούτειο Άτκινς, τον τόπο όπου γεννήθηκε; Την παγκόσμια πρωτεύουσα της πίκλας; Όλα αυτά μου είναι άγνωστα. Ο αδερφός του, ο Έλμο – που τον φώναζαν Πατ, λόγω της ιρλανδέζικης καταγωγής του – έμενε στο Λιτλ Ροκ, δεν άργησε όμως να καταταγεί στο Ναυτικό. Η αδερφή του έμεινε στο χωριό με μια οικογένεια που όλο κι αβγάτιζε. Δεν αποκλείεται την εποχή που τραβήχτηκε αυτή η φωτογραφία ο πατέρας μου να είχε ήδη γνωρίσει τη μητέρα μου και να ήταν ερωτευμένος. Όσο ασαφείς είναι οι ημερομηνίες, άλλο τόσο είναι και οι αιτίες.

Πάντως σε λίγο καιρό βρήκε καλύτερη δουλειά, ανέλαβε τη διεύθυνση των Λίμπερτι στο Λιτλ Ροκ – μιας ακόμη αλυσίδας παντοπωλείων. Εντάχθηκε στους μασόνους. Ωστόσο, πριν περάσει πολύς καιρός, έγινε ληστεία σε ένα από τα υποκαταστήματά του, οι ληστές μπήκαν κραδαίνοντας τουφέκια, σήκωσαν ό,τι λεφτά υπήρχαν, χτύπησαν τον πατέρα μου στο κεφάλι κι έφυγαν. Μετά απ' αυτό απολύθηκε, αν και

ποτέ δεν έμαθε για ποιο λόγο ακριβώς. Πιθανόν να είχε πει κάτι που δεν έπρεπε. Δεν ξέρω με τι μάτι τον βλέπανε. Να τον περνούσαν για επαρχιωτάκι; Ζωντόβολο; Παιδί της μαμάς του; Λιγόψυχο; Πιθανόν να τον έβλεπαν σαν έναν τύπο στον οποίο ο μεγάλος Τσέχοφ θα επιφύλασσε μια πυκνή, αν και όχι υποχρεωτικά πλούσια, εσωτερική ζωή. Έναν νέο άντρα, έρμαιο των περιστάσεων.

Περνάει λίγος καιρός και βρίσκει άλλη δουλειά – πάλι στο Χοτ Σπρινγκς. Είναι ήδη παντρεμένος με τη μητέρα μου. Μπαίνουμε πια στη δεκαετία του '30. Μετά έρχεται η επόμενη, ακόμη καλύτερη δουλειά – πωλητής αμυλόκολλας για το κολλάρισμα των ρούχων, για λογαριασμό μιας εταιρείας έξω από το Κάνσας Σίτυ. Της Εταιρείας Φόλτλες.² Δεν έχω ιδέα πώς τη βρήκε αυτή τη δουλειά. Η επιχείρηση υπάρχει ακόμη στο Κάνσας Σίτυ. Μέχρι σήμερα στους τοίχους των γραφείων κρέμονται φωτογραφίες του πατέρα μου με άλλους πωλητές της εποχής. Του 1938. Ο πατέρας μου έμεινε σ' αυτή τη δουλειά μέχρι τον θάνατό του.

Μαζί με τη δουλειά τού δόθηκε και η περιοχή της δικαιοδοσίας του – επτά πολιτείες του Νότου– συν το εταιρικό αυτοκίνητο. Μια απλή, δίπορτη Φορντ. Ο πατέρας μου θα κάλυπτε το Άρκανσο, τη Λουιζιάνα, την Αλαμπάμα και ένα μικρό τμήμα του Τεννεσί, το μερίδιό του στη Φλόριντα, μία γωνιά του Τέξας και

² «Το Αφεγάδιαστο».

ολόκληρο το Μισσισίπι. Έπρεπε να επισκέπτεται τις επιχειρήσεις χονδρικής με είδη παντοπωλείου που προμήθευαν τα μικρά μαγαζιά του αγροτικού Νότου. Τις έπαιρνε στη σειρά και κατέγραφε τις παραγγελίες τους για κόλλα. Αυτό και μόνον το προϊόν προωθούσε. Οι πελάτες του είχαν κάτι βρομερές αποθήκες σε παράδρομους, με ξύλινες πλατφόρμες φόρτωσης και μικρά, αποπνικτικά γραφεία που μύριζαν ζωοτροφές με το καντάρι. Τις μεγάλες παραγγελίες τις έκαναν οι μεγάλες αλυσίδες, η Πίγκλυ Γουίγκλυ, η Σανφλάουερ, η Σβίγκμαν. Ο πατέρας μου πάντως προτιμούσε τους μικρούς πελάτες, του άρεσε να καταφτάνει στα γραφεία τους με ένα σχέδιο που ήξερε πώς να υλοποιήσει: την πώληση του προϊόντος του. Πολλοί –στη Λουιζιάνα, ας πούμε, στις περιοχές του ποταμού Ατσαφαλάια– μιλούσαν γαλλικά, κάτι που έκανε τα πράγματα πιο δύσκολα, πάντως όχι ανυπέβλητα. Κανείς δεν τον χτύπησε στο κεφάλι.

ΤΩΡΑ ΠΙΑ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ ΗΤΑΝ ΣΥΝΕΧΩΣ στον δρόμο και η μητέρα μου απλούστατα πήγαινε μαζί του. Σπίτι τους έγινε το Λιτλ Ροκ – ένα μικρό δωάρι στη Σέντερ Στριτ. Όμως η ζωή τους ήταν στους δρόμους. Στα ξενοδοχεία. Στο Μέμφις, στο Τσιφ Τσίσκα και στο Κινγκ Κόττον. Στην Πενσακόλα, στο Σαν Κάρλος. Στο Μπέρμινχαμ, στο Τατγουάιλερ. Στο Μομπάιλ, στο Μπατλ Χάουζ. Και στη Νέα Ορλεάνη, στο Μοντελέονε – μια πόλη που τους ήταν άγνωστη, εντελώς διαφορετική απ' όσα είχαν δει στο Άρκανσο. Τους

άρεσε πολύ η Γαλλική Συνοικία – τα γέλια, οι χοροί, το ποτό. Έκαναν γνωριμίες με κάποιους από το Τζέντιλλυ. Με τον Μπάρνυ Ρόουζιε, που δούλευε στους πύργους γεώτρησης πετρελαίου, και με τη γυναίκα του, τη Μαρί.

Μέρος των υποχρεώσεών του σ' αυτά τα ταξίδια ήταν να παρευρίσκεται στις «σχολές μαγειρικής» στις μικρές πόλεις. Τα κοριτσόπουλα κατέφθαναν από όλες τις γωνιές της επαρχίας για να μάθουν πώς να φροντίζουν τη μελλοντική τους οικογένεια – να μαγειρεύουν, να καθαρίζουν και να σιδερώνουν, να κρατάνε το νοικοκυριό. Τα μαθήματα αυτά μπορεί να γίνονταν σε στρατώνες, σε γυμναστήρια σχολείων, σε υπόγεια εκκλησιών, στα Εντευκτήρια Ελκς.³ Ο πατέρας μου και η μητέρα μου δούλευαν σαν ομάδα, έδειχναν στα κορίτσια πώς να φτιάχνουν κόλλα και πώς να τη χρησιμοποιούν. Δεν ήταν δύσκολο. Το σήμα της Φόλτλες ήταν ένα λαμπερό κόκκινο αστέρι πάνω σε ένα μικρό, λευκό χαρτονένιο κουτί. «Μην τη μαγειρέψετε» ήταν το μότο της εταιρείας. Υπήρχε κι ένα τραγουδάκι μ' αυτή τη φράση. Ο πατέρας μου είχε καλούτσικη φωνή τενόρου, κι όταν έπινε κανένα ποτηράκι, το τραγουδούσε, και τη μητέρα μου την έπιαναν τα γέλια. Οι δυο τους –τρισευτυχισμένοι κι έχοντας μόλις αφήσει πίσω τους την τρίτη δεκαετία της

³ Elks Club: Αδελφότητα που άρχισε την κοινωνική της δραστηριότητα το 1868 από τη Νέα Υόρκη για να επεκταθεί αργότερα και σε άλλες μεγάλες πόλεις των ΗΠΑ. Σήμα της η άλκη. (Σ.τ.Μ.)

ζωής τους— μοίραζαν τα κουτάκια με τα δείγματα της κόλλας και πιάστρες για τις κατσαρόλες στις μικρές επαρχιώτισσες, που κολακεύονταν με τέτοια δώρα σε μια εποχή που δεν είχε κανένας τίποτα. Την εποχή της Μεγάλης Ύφεσης. Για αρχή και για να κάνουν καλή εντύπωση ήταν ό,τι έπρεπε. Όταν πήγαιναν στο Πίγκλυ Γουίγκλυ,⁴ το πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου ήταν γεμάτο πιάστρες και δείγματα κόλλας.

Κάντε μια προσπάθεια να το φανταστείτε, γιατί άλλος τρόπος δεν υπάρχει: όλη τους η ζωή ήταν ακριβώς αυτό. Στους δρόμους οι δυο τους χωρίς καμιά σπουδαία έγνοια. Παιδιά δεν είχαν. Η οικογένεια στην άλλη άκρη. Ο πατέρας μου τον χειμώνα φορούσε τσόχινο καπέλο και το καλοκαίρι ψαθάκι. Κάπνιζε — και οι δύο καπνίζανε. Το πρόσωπό του είχε αρχίσει να δείχνει πιο ώριμο — ιρλανδέζικο χείλι, λεπτό στόμα, μαλλί που αραιώνει. Ήξερε πια ποιος ήταν και τι ήθελε. Είχε βρει τον δρόμο του — σχεδόν ξαφνικά— για να γίνει αυτό που θα γινόταν. Είχε κάποια προβλήματα με τα δόντια του, έπρεπε να βάλει γέφυρα. Μασελάκι. Ήταν ένα και ογδόντα εφτά, είχε αρχίσει να παίρνει βάρος — κόντευε να ξεπεράσει

⁴ Piggly Wiggly: Το πρώτο σελφ σέρβις σουπερμάρκετ στις ΗΠΑ. Ιδρύθηκε από τον Κλάρενς Σόντερς στο Μέμφις του Τεννεσσί το 1916 και σύντομα εξελίχθηκε σε αλυσίδα σουπερμάρκετ στις Μεσοδυτικές Πολιτείες. Το ιδιόμορφο όνομά του το οφείλει στον ιδρυτή του, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι το εμπνεύστηκε όταν μια μέρα περνώντας με το τρένο από αγροτική περιοχή είδε κάμποσα γουρουνάκια να στριμώχνονται για να περάσουν κάτω από έναν φράχτη. (Σ.τ.Μ.)

τα εκατό κιλά. Είχε δύο κοστούμια, ένα καφέ κι ένα μαύρο, και λάτρευε τη δουλειά του, που του ερχόταν γάντι, γιατί ήταν από φυσικού του πρόθυμος να εξυπηρετεί. Τον εαυτό του τον περιέγραφε ως «επιχειρηματία». Το αφεντικό του – κάποιος κύριος Χούττου είχε εμπιστοσύνη, το ίδιο και οι πελάτες του σε όλες εκείνες τις μικρές πόλεις. Πολλά λεφτά δεν έβγαζε – λιγότερα από διακόσια δολάρια τον μήνα, συν τα έξοδα. Όμως δεν είχαν πολλά έξοδα οι δυο τους. Κι εκείνος είχε βρει μια δουλειά που μπορούσε να την κάνει. Να πουλάει. Να είναι αρεστός. Να κάνει φιλίες. Το στρατιωτικό δεν τον απασχολούσε. Του είχαν βρει εμφύσημα στην καρδιά, είχε και πλατυποδία. Εκτός αυτού ήταν και θέμα ηλικίας – παραήταν μικρός για τον πρώτο πόλεμο, θα παραήταν μεγάλος αν γινόταν και δεύτερος, όπως κι έγινε τελικά.

Όλο κι έκαναν καινούριες γνωριμίες οι δυο τους – στις περιοδείες, με άλλους πλασιέ που τους συναντούσαν στα συνέδρια των χονδρεμπόρων ή στα μαθήματα μαγειρικής ή στα φουαγέ των ξενοδοχείων. Στο μπαρ Καρουσέλ του Μοντελεόνε. Στη λιμνούλα του Πίμποντυ στο Μέμφις. Εντ Μάννυ, Ρεξ Μπεστ, Ντι Γουόκερ, τα ονόματα των φίλων του. Έκαναν περιοδείες για λογαριασμό της Ναμπίσκο, της Τζένεραλ Μιλς και της Ρ&G, ή για λογαριασμό κάποιων «ανταγωνιστών», της Άργκο και της Ναϊάγκαρα, για παράδειγμα. Κάτι σαν επαγγελματική αλληλεγγύη, ας πούμε.

Οπωσδήποτε από διάβασμα δε γινόταν τίποτα. Τηλέοραση δεν υπήρχε, μονάχα το ραδιόφωνο στο

αυτοκίνητο. Ούτε στο αυτοκίνητο ούτε στα δωμάτια των ξενοδοχείων υπήρχε ερκοντίσιον. Μονάχα ανεμιστήρες ταβανιού και το παράθυρο, αν είχε σήτα. Υπήρχε, βέβαια, το σινεμά, που της μητέρας μου της άρεσε, εκείνος δεν τρελαινόταν. Τα βράδια έτρωγαν συνήθως σε εστιατόρια με μουσική στην άκρη της πόλης, σε μπαρ ή και σε φτηνά στέκια, ενώ το πρωινό τους το έπαιρναν είτε στις καφετέριες των ξενοδοχείων είτε σε κάποια καφετέρια που θα έβρισκαν μπροστά τους. Για τον πατέρα μου, συμπεριφορά και αντίληψη πήγαιναν μαζί. Δεν του πήγαινε να εξετάζει τις διάφορες παραμέτρους. Το παρόν που του άρεσε ήταν να κοιτάζει *ίσια μπροστά*.

Για τη Φόλτλες ο πατέρας μου ήταν ο υπάλληλος που έκανε τη μεγαλύτερη οικονομία στη βενζίνη και στα έξοδα κίνησης. Οδηγούσε σταθερά με ενενήντα χιλιόμετρα την ώρα – ήταν ο πιο οικονομικός τρόπος οδήγησης. Δεν τον κυνηγούσε κανείς. Δεν ήθελε να χάσει τη δουλειά του σε μια περίοδο που κυνηγούσε τις δουλειές με το τουφέκι. Οι δυο τους πήγαιναν πάντα και παντού μαζί. Κάθε Κυριακή πρωί, όπου κι αν τύχαινε να βρεθούν –σε κάποιο ξενοδοχείο– θα ετοίμαζε την αναφορά του για τα έξοδα που είχε κάνει, άλλοτε στο δωμάτιο άλλοτε στο σεκρετέρ του φουαγέ, συμπληρώνοντας τα έντυπα της εταιρείας μ' εκείνα τα ορνιθοσκαλίσματά του που θαρρείς κι έγδερναν το χαρτί. Μετά πεταγόταν μέχρι το ταχυδρομείο και ταχυδρομούσε τον χοντρό φάκελο στο Κάνσας Σίτυ. Πάντα εξπρές.